

1932-02-10

01

Augsburg, Rathaus und Perlachturm .R. Daeschner

18. 11. 32

Sehr verehrten, lieber Freund!

Auf Umwegen habe ich erfahren, dass Sie verehrten
Freund, in eine höhere Etappe verkehrungswünschig

Allein getrieben sind, in dem andern ist Sie u.
 die Thesen warmer Herzens beglückwünschen. Wenn
 man sich der geistigen Energie, der Schaffens-Lust er-
 freut, wird man alles, ohne zu alteren. Bis in
 das patriarchalische Alter unserer verstorbenen
 Meistern, sind noch viele Jahre.

Ist auch gelehrt, dass in diesem Jahre mein Targum
 der Propheten überwiegen zu können, die Verhand-
 lungen mit dem Drucker wegen dem Abdrucke eine
 ein Brodruck wurde veranlasst - la verrière
 der wirtschaftliche Zustand man bruch diese Hoffnung,
 in der Kasse der Akademie ist Ebbe.

Mit einem gewissen Neid erfüllt er mich, von der
 Medieval Academy of America zu erfahren, dass
 sie ein reich angelegtes Corpus scriptorum

Averroës plene, arabisch, deutsch, in Latin. Neu-
 Übersetzung mit dessen Planzen - so weit bringe
 wie er in abstraktere Zeit nicht

Weil entsetzt, ist jedoch nicht in den Vereinigten
 trotz dem gegenwärtigen Winter, wird Deutschland wieder
 in die Höhe kommen. Tagelänglich sind die Zustände
 seitlich ungenügend. Das Buch über die Verhinderung
 der Falscher ist unwirksam.

Mit freundlichen Grüßen u. Empfehlung an Ihre
 Frau Gemahlin

J. Landauer

1932-04-18

01

Augsburg, Volkstr. 37 18. IV. 32

Sehr verehrter, lieber Herr Professor!

Herzlichen Dank für die freundliche Übersetzung des Artikels, in welchem Sie in so sympathischer Weise den Werdegang unseres Meisters geschichtlich in seine wissenschaftlichen Leistungen gewürdigt haben. Bei seiner Vürde ist es nicht leicht, ihm völlig gerecht zu werden. Sein Können und persische Geschichte, das ein mir befreundeter Historiker geltend hat, muss nach diesem Urteil wiederholt gewesen sein. Zufällig hat der gleiche Herr Sartorius volder bei Weltkongressen ein 19. veränderte Vorlesung gehalten, wurde dadurch zu einem Vergleich gezwungen. 34389 by 520 Ich bleibe vor der Reside

Absender: nach Holland
Wohnort: Endoblass
Straße, Hausnummer, Gebäudeteil, Stockwerk: rechts am Weg

Postkarte

alles die Vorkehrung für die Schwachen
das die verantwortlichen Personen
ständig zurück getreten. In dieser des
Aufenthalts tags von dem Bekannten
der Kranken u. den häuslichen Ver-
hältnisse dass ich. In gleicher Weise
Werte im ich durch Ostermann den
ich schreibe Ihnen aber, wenn ich die
Lithografie übergeben habe. Von d.
Tage ich nach Bestin. Eine mit Kath.
wahrhaftig, das dem Empfänger
wichtig ist. Mit besten Grüßen
u. Empfehlung an die Herrn Engelmann
im H. Landaner.

Herrn
Prof. Dr. Lönck Hurgrenze

in Leiden

Straße, Hausnummer, Gebäudeteil, Stockwerk: Repenburg 81
Holland

Met bel. p. hoogeracht
v. S. Landauer
XOI

Prof. SAMUEL LANDAUER de negentigjarige.

Te Hürben, niet zoo heel ver van München, werd Samuel Landauer in een bekend, vroom

Prof. SAM. LANDAUER.

Joodsch gezin in Duitschland, 22 Februari 1846 geboren. Hij bezocht in zijn jeugd de Jesjibah te Eisenstadt (Hongarije), die toen onder leiding van den lateren stichter en Rector van het Berlijnsche Rabbinen-Seminarium, Dr. Israël Hildesheimer,

stond en legde hier den grondslag voor zijn groot talmoedisch weten. Daarna bezocht hij het Gymnasium te Mainz en studeerde Oostersche talen aan de Universiteiten te Leipzig, Strassburg en München, waar hij in 1872 promoveerde op een dissertatie, behelzende een gedeeltelijke publicatie van een onuitgegeven geschrift van den Arabischen filosoof, Ibn Sina (980—1036). Toen hij later op een reis in Italië een correcter handschrift dan het Leidsche, dat hij voor zijn dissertatie had gebruikt, te Milaan gecopieerd had en een exemplaar van de zeldzame druk (Venet. 1546) der latijnsche vertaling, door Andreas Alpagnus van dit geschrift van Avicenna te Florence had gevonden, heeft hij een volledige uitgave van den Arabischen tekst van dit eerste geschrift van Ibn Sina, met Duitsche vertaling en noten bewerkt. Het is opgenomen in de Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, deel 29, 1876, p. 335 tot 418, met den titel „Die Psychologie des Ibn Sina”. Ook voor de Joodsche wetenschap bracht deze studie een verrassende vondst. De lange uiteenzetting over de Ziel in Jehoeda Halevi's Koesari (V, 12, D. Cassel, Ed. 2, 1869, p. 385—400), verre ervan „voorbeelden van meesterlijk weergegeven psychologisch inzicht” van dezen zelf te bevatten, is niets anders dan *wörtliche Excerptierung*, een enkele maal volgens Landauer zelfs *geistlos*, der Psychologie van Ibn Sina.

In 1875 had Landauer zich als privatdocent voor Oostersche talen aan de Universiteit te Strassburg gevestigd, maar ging ook spoedig over tot de staf der ambtenaren der Universiteitsbibliotheek aldaar. De titel Professor werd hem 1894 verleend, die van Oberbibliothekar 1905. Zeer onlangs heeft The Jewish Theological Seminary of America hem wegens zijn verdienste op het gebied der Joodsche wetenschap, het eere-doctoraat verleend.

Als bibliothecaris, was niet alleen de afdeling der Oriëntalia, maar ook de medische aan

zijn leiding toevertrouwd en zoo was hij ook voor veel studeerenden op dit gebied gids in hun studiemateriaal. Het aantal gepromoveerden uit den kring der Oriëntalist en vooral der Joodsche theologen, die hem in hun dissertaties voor leering en voorlichting danken, is zeer groot. Niet alleen zijn rijk weten, ook zijn ongevenaarde hoffelijkheid en gulle bereidvaardigheid om ieder te helpen, waren voor zijn leerlingen en zijn ook nu nog voor allen, die hem kennen, beroemd.

Uit de vele publicaties van Landauer's hand, willen we slechts op enkele der meest bekende wijzen. In 1880 verscheen te Leiden bij Brill de oorspronkelijke Arabische tekst van Saadja's *Emoenoth Wedeoth*, naar handschriften uitgegeven en — een zeldzaamheid bij edities der Arabisch-Joodsche literatuur —, met Arabische letters gedrukt.

In 1902 gaf hij in de groote serie der Aristoteles Commentaren der uitgave van de Pruisische Academie van Wetenschap uit: Themistii in libros Aristotelis de caelo paraphrasis, Hebraice et latine, en in 1903 Themistii in Aristotelis Metaphysicorum librum Lamda paraphrasis, Hebraice et latine. Beide tekstuitgaven zijn ook philologisch en terminologisch voor de werken en Hebreeuwsche vertalingen der Joodsche godsdienstphilosofen van belang.

Aan zijn bibliographische werkzaamheid danken we twee Catalogi, met de beschrijving van Oostersche handschriften. In 1881 verscheen deel I, *Oriëntalische Handschriften der Universitäts und Landesbibliothek* in Strassburg, en in 1892 die der *Hof- und Landesbibliothek* in Karlsruhe, waaronder de bekende Hebreeuwsche handschriften uit het bezit van Reuchlin.

Maar zijn onbestreden meesterschap ligt op het terrein der West-Arameesche dialecten, speciaal der Targoemim. Hier heeft hij door veel publicaties, o.a. in de Israëlietische Letterbode (waarin trouwens nog meer opstellen van zijn hand), die later, 1896, te Amsterdam als boek verschenen, *Die Masorah zum Onkelos auf Grund neuer Quellen lexikalisch geordnet und kritisch beleuchtet*, waardevol materiaal geleverd. Reeds vroeger, in 1888, had hij in zijn uitvoerige en bekende recensie van Merx' *Chrestomathia Targumica* in de Zeitschrift für Assyriologie (III, 236—294) op tal van taalkundige en stilistische eigenaardigheden der Targoemim gewezen, die voor het wetenschappelijk onderzoek grondlegend zijn gebleven.

Na den oorlog kreeg Landauer, evenals de andere Deutsche Professoren in Strassburg, een uitwijzingsbevel en moest 1918 de stad, waarin hij meer dan vier decennia hoog geëerd had geleefd en gewerkt, verlaten. Alleen Theodor Nöldeke, dit licht der wetenschap met wereldroem, heeft, dank zij de interventie van den tegenwoordigen Grand Rabbin Maurice Liber te Parijs, dit bevel niet ontvangen, maar ging natuurlijk toch bij zijn dochter te Karlsruhe wonen. Landauer was bij de familie zijner echtgenoot, die hem in 1923 ontviel, naar Augsburg verhuisd. Het moet een bijzondere vreugde

voor hem zijn geweest, toen hij daar de tweede druk van Theodor Nöldeke's *Das Iranische Nationalepos* (Berlin u. Leipzig, 1920) ontving: „*Meinem alten Schüler, langjährigen Collegen, Schicksalsgenossen und treuen Freunde, Samuel Landauer gewidmet*”.

In Augsburg heeft Landauer een groot werk op zijn speciaal gebied onderhanden genomen. In opdracht der *Akademie für die Wissenschaft des Judentums*, maakte hij een uitgave van den Targoem der latere Profeten, naar handschriften en Genizah-Fragmenten, volgens de Jemenitische overlevering met superlineaire punctuatie, varianten en noten en uitvoerige inleiding, geheel voor den druk gereed. Ongelukkigergewijze is deze uitgave door het ophouden dezer *Akademie* en den financieelen nood der Joodsche wetenschap nog niet gedrukt. Moge het Landauer gegeven zijn, dat dit alsnog spoedig gebeure!

Professor Landauer is de slechts weinig jaren oudere broer van Mevrouw de Weduwe Dr. J. H. Dünner. Daardoor komt het, dat hij ook hier in Amsterdam als een bekende persoonlijkheid mag worden geacht. Tijdens het leven van Opperrabbijn Dr. J. H. Dünner z.g., bracht hij gewoonlijk de Hooge Feestdagen hier door en later, tot voor eenige jaren, waren het altijd de Pésachdagen, gedurende welke hij bij zijn zuster, zijn verwanten en vrienden hier vertoefde.

Wie het voorrecht had in het huis in de Rapenburgerstraat te zien, hoe deze zwagers, wijlen Dr. Dünner en *lehawdil* Prof. Landauer, in diep besef voor elkaars groote geleerdheid en levensernst, met elkaar omgingen, zal heel zijn leven de maatstaf behouden voor werkelijke *Derech erets* bij *Talmide Chachamim*. Professor Landauer's geleerdheid, evenwichtigheid en diepe religieusiteit laten hem ook, in het volle bezit van geestelijke en lichamelijke krachten, de jaren van zijn hoogen ouderdom, met hun vele wisselvalligheden ver van de plaats zijner werkzaamheden te Strassburg, in ernstige studie en wetenschappelijke briefwisseling met zijn vele vrienden en vereerders doorbrengen.

Moge dit nog menig jaar tot vreugde van zijn familieleden en vrienden en tot zegen voor de Joodsche wetenschap en het Jodendom, zoo blijven.

M. F.—S. S.

Overgedrukt uit het Centraalblad voor Israëlieten in Nederland, LI, no. 52, 20 Febr. 1936.